

КАРХУТ Р. В.,

аспірант відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою

(Інститут держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України)

УДК 343.36

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПИТАНЬ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ ТА РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

У статті обґрунтовано наукову значимість проведення порівняльного аналізу щодо вирішення питань відповідальності за втручання в діяльність судових органів за українським та польським законодавством. Встановлено, що питання відповідальності за втручання в діяльність судових органів крізь призму порівняльного дослідження саме із законодавством Республіки Польща донині не досліджувалися в кримінально-правовій науці України.

Ключові слова: втручання в діяльність судових органів, порівняльний аналіз, нормативне врегулювання, кримінальна відповідальність.

В статті обґрунтовано наукову значимість проведення порівняльного аналізу по вирішенню питань відповідальності за втручання в діяльність судових органів по українському та польському законодавству. Встановлено, що питання відповідальності за втручання в діяльність судових органів крізь призму порівняльного дослідження саме із законодавством Республіки Польща до сих пор не досліджувалися в кримінально-правовій науці України.

Ключевые слова: вмешательство в деятельность судебных органов, сравнительный анализ, нормативное регулирование, уголовная ответственность.

This paper substantiate scientific significance of comparative analysis of addressing issue concerning liability for interference in the activity of the judicial authorities in accordance with the national and Polish legislation. It is found that this issue has been out of focus of the criminal and legislation science in Ukraine in proposed context.

Key words: interference in the activity of the judicial authorities, comparative analysis, regulatory settlement, criminal responsibility.

Вступ. У дослідженні питання порівняльного аналізу відповідальності за втручання в діяльність судових органів в Україні та Республіці Польща насамперед необхідно зацентрувати увагу на: а) цінності та актуальності проведення наукових порівняльно-правових досліджень у цілому; б) виборі для такого дослідження саме законодавства Республіки Польща; в) виборі для аналізу саме проблеми відповідальності за втручання в діяльність судових органів у законодавстві обох держав.

Як слушно зазначив відомий французький правник Марк Ансель, вивчення зарубіжного права відкриває перед юристами нові горизонти, знайомить їх з юридичними нормами і системами, відмінними від їх власних, дозволяє їм краще дізнатися про право своєї країни, бо специфічні риси цього права особливо чітко проявляються в порівнянні з іншими системами, озброюють їх ідеями та аргументами, які неможливо отримати при дуже гарному знанні власного права [1, с. 38].

Крім того, вивчення досвіду інших країн має важливе значення для приведення кримінального законодавства України у відповідність до європейських стандартів, що на сьогодні є об'єктивним процесом у зв'язку з реалізацією курсу на входження України до Європейського Союзу.

В українській кримінально-правовій науці останнім часом з'явилася низка компаративістських дисертаційних досліджень та праць монографічного характеру, серед яких слід відзначити праці Д.В. Каменського [2], І.В. Красницького [3], С.В. Красноголовця [4], Д.І. Крупка [5], Н.А. Орловської [6], О.В. Перепаді [7], А.В. Савченка [8], Т.В. Сахарук [9], М.І. Хавронюка [10] та ін. Ці праці охоплюють різний за обсягом матеріал: від загальних комплексних досліджень, проведених М.І. Хавронюком (у них представлено всі основні кримінально-правові інститути держав континентальної Європи та описано їх нормативне врегулювання), до конкретних наукових розробок нормативної регламентації окремих інститутів у законодавстві однієї чи кількох зарубіжних країн.

Проте, на нашу думку, і ті, й інші наукові праці мають надзвичайно важливе значення. Перші дають змогу комплексно оцінити, наскільки досконалим або навпаки є національне законодавство (тобто розглянути його структуру, побудову, визначити загальну відповідність міжнародним стандартам тощо). Другі – розглянути, як кажуть, під мікроскопом досвід вирішення того чи іншого питання в законодавстві обраної зарубіжної держави, а ще краще – кількох.

Окрім цього, слід зазначити, що порівняльно-правовий аналіз досліджуваного питання в зарубіжному законодавстві (а об'єктивно – в законодавстві тих держав, чий кримінальні закони вдалося віднайти) є необхідним для написання більшості сучасних кримінально-правових дисертаційних праць. Проте є підстави стверджувати, що попри доцільність такого аналізу, в багатьох дослідженнях він є поверхневим.

Постановка завдання. Метою статті є наукове обґрунтування доцільності проведення дослідження проблем, пов'язаних із порівняльним аналізом відповідальності за втручання в діяльність судових органів в Україні та Республіці Польща.

Результати дослідження. Стосовно цінності та актуальності проведення наукових порівняльно-правових досліджень можемо констатувати, що зарубіжний досвід нормативного вирішення тих чи інших питань має важливе значення для вдосконалення національних кримінально-правових інститутів. Осмислення цієї тези дає можливість краще вникнути в суть проблем національного кримінального права, визначити його переваги та недоліки, а також не допускати помилок при вирішенні відповідних питань у національному кримінальному праві тощо.

Крім того, не можна не зауважити, що під час прийняття будь-яких відповідних рішень можуть виникати «підводні камені». Про це, зокрема, пише І.В. Красницький [11], нагадуючи, що ще в 1980-х роках минулого століття професор А.М. Яковлев зазначав, що «ідеальний план порівняльно-правового дослідження систем кримінального права» повинен включати:

1. Виявлення і співставлення філософської основи відповідних систем права в цілому і кримінально-правових систем зокрема.
2. Розгляд політичних умов і ідеологічних принципів та положень, що впливали та впливають на прийняття і застосування кримінального законодавства.
3. Співставлення власне кримінально-правових теорій, теоретичних напрямків, кримінально-правових шкіл.
4. Співставлення загальних понять і категорій порівнюваних кримінально-правових систем.
5. Співставлення соціологічних аспектів функціонування норм кримінально-правового характеру [12].

З урахування цього І.В. Красницький робить висновки, що більшість галузевих досліджень, які іменуються порівняльно-правовими, зводиться до реалізації лише четвертого пункту вищевикладеного «плану». Філософські, політичні, ідеологічні, соціологічні та інші важливі чинники, а головне національна ментальність, залишаються поза увагою дослідників. Аналізуються, як правило, лише чинні нормативні положення [11].

Однак і за умов реалізації лише цього, четвертого, пункту «плану», як стверджує І.В. Красницький, дослідника підстерігає низка небезпек:

- 1) найперша – це проблема перекладу, а точніше пошуку термінологічного відповідника, яким позначено досліджуване поняття в національному і зарубіжному законодавстві. Під час проведення порівняльно-правового дослідження необхідно знайти не подібні терміни (а саме така ситуація, як правило, має місце), а такі, які б позначали в законодавстві різних держав поняття однакового (тотожного) і за змістом, і за обсягом. А це доволі складно, а найчастіше – неможливо;
- 2) наступна небезпека – своєчасно відслідкувати зміни аналізованого зарубіжного законодавства, щоб не послугоуватись вже нечинним;
- 3) третя – зрозуміти зміст та дух (традиції) права своєї держави та держави, законодавство якої обрано для порівняння, адже інколи очевидні для правника однієї держави речі цілком незрозумілі для правника іншої;
- 4) неможливість повністю абстрагуватися від підходів національної правової школи, в межах якої виховувався правник, що тлумачить зарубіжне законодавство [11].

На цьому ж наголошує П.С. Берзін, який, будучи науковим редактором із підготовки тексту Карного Кодексу Республіки Польща (далі – КК РП) українською мовою, назвав свій вступний коментар так: «Карний Кодекс Республіки Польща: проблеми розуміння основних положень» [13; с. 7–16].

Усі зазначені небезпеки спробуємо врахувати й уникнути їх у своєму дослідженні.

Для вибору щодо проведення порівняльного аналізу КК РП основними аргументами є такі:

- 1) Республіка Польща є одним із наших європейських сусідів зі спільним, до певної міри, історичним минулим;
- 2) Республіка Польща, як і Україна, має пострадянську спадщину, в тому числі у сфері права, а також успішний досвід інтеграції до європейської спільноти – до чого прагне наша держава;

3) Республіка Польща має позитивний досвід гармонізації внутрішнього законодавства, в тому числі й кримінального, з міжнародним та законодавством Євросоюзу;

4) чинне кримінальне законодавство Республіки Польща формувалося приблизно в той же період, що й українське (різниця – 4 роки), водночас воно є більш лаконічним та стабільним.

Слід також зазначити, що до вивчення польського досвіду кримінально-правового регулювання українські дослідники звертаються все частіше. Зокрема, окремі кримінально-правові інститути кримінального права України та Республіки Польща в порівняльному аспекті досліджували С.В. Красноголовець [5], Н.Є. Маковецька [14], М.В. Карп'юк [15] та ін.

Одним із перших у серії релевантних актів іноземного законодавства та права ЄС, що публікуються в межах реалізації матеріалів Координатора проєктів ОБСЄ в Україні «Підтримка забезпечення захисту прав людини та верховенства права в законодавчій та судовій практиці», світ побачив переклад чинного КК РП під науковою редакцією П.С. Берзіна [13].

Таким чином, все, про що йшлося вище, засвідчує актуальність та своєчасність проведення порівняльного дослідження саме між законодавством України та Республіки Польща.

Щодо вибору для дослідження проблеми відповідальності за втручання в діяльність судових органів, то тут ситуація така.

Насамперед зазначимо, що ця проблема не має наукового вирішення в такому ракурсі. Питання відповідальності за втручання в діяльність судових органів крізь призму порівняльного дослідження саме із законодавством Республіки Польща не досліджувалося в кримінально-правовій науці України. Українські науковці донині не пропонували «рецептів» вирішення цієї проблеми виходячи із правил, прописаних саме у законодавстві Республіки Польща, не вдавалися також до порівняльних характеристик. Не змогли ми віднайти таких досліджень і в польських науковців.

Водночас питання відповідальності за втручання в діяльність судових органів згідно із чинним Кримінальним кодексом України (далі – КК України) стало предметом цілої низки наукових досліджень. Серед них варто назвати три дисертації, підготовлені та захищені за останні сім років, і, вочевидь, наукові статті цих авторів, написані в процесі роботи над цими дисертаціями.

Безперечно, питання відповідальності за втручання в діяльність судових органів відстежувалося також у навчальних та наукових виданнях. Однак, не применшуючи значення та наукової цінності таких публікацій, зосередимо свою увагу саме на дисертаційних працях, оскільки це – найновіші, сучасні дослідження, які базуються на результатах, отриманих раніше, в яких проаналізовано доробок як авторів радянського періоду, так і сучасних українських вчених, котрі в різний час займалися вивченням питання відповідальності за втручання в діяльність судових органів. Сподіваємося, що огляд цих дисертаційних праць дасть нам змогу досить повно окреслити складові проблеми відповідальності за втручання в діяльність судових органів, що і є нашим завданням.

Отже, в 2011 році дисертацію на тему «Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя» захистив А.Г. Мартіросян [16]. У цій праці автор проаналізував: незалежність суддів як загально визнаний міжнародно-правовий принцип; конституційні принципи незалежності суду і судової діяльності в Україні; еволюцію кримінально-правового забезпечення незалежності суду і судової діяльності в Україні; склад злочинів, передбачених статтями 376, 377, 378, 379 КК України; форми протиправного втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя тощо.

Особливістю дисертації є розширене тлумачення поняття «втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя», а саме віднесення до окремих форм протиправного втручання в їх діяльність; погрози або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного (стаття 377 КК України); умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (стаття 378 КК України); посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (стаття 379 КК України).

За результатами проведеного дослідження А.Г. Мартіросян запропонував, з-поміж іншого, викласти ст. 376 КК України в такій редакції: «1. Протиправний вплив у будь-якій формі на законну діяльність судді, народного засідателя чи присяжного з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення. 2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені особою з використанням свого службового становища, або такі, що спричинили тяжкі наслідки» [16, с. 15]. Ці зміни він запропонував замість чинної на той час редакції: «Втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення». Тобто дослідником пропонувалося уточнити: об'єктивну сторону складу злочину (замінити термін «втручання в будь-якій формі» на термін «протиправний вплив у будь-якій формі»; зазначити, що втручання може стосуватися не будь-якої діяльності, а лише законної); коло потенційних потерпілих (не лише судді, а також народного засідателя чи присяжного); доповнити ч. 2 статті новою кваліфікуючою ознакою – спричиненням тяжких наслідків.

У 2013 році побачила світ дисертація Г.Є. Бершова «Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів» [17]. Цю працю присвячено дослідженню таких питань: історії розвитку законодавства, спрямованого на кримінально-правову охорону діяльності судових органів від втручання в неї; зарубіжному досвіду кримінально-правової охорони діяльності судових органів від втручання в неї (проте польський досвід не проаналізовано); підставам та принципам криміналізації втручання в діяльність судових органів; об'єктивним та суб'єктивним ознакам складу злочину, передбаченого ст. 376 КК України, та покаранням за цей злочин.

На відміну від праці А.Г. Мартіросяна, праця Г.Є. Бершова присвячена аналізу одного складу злочину – передбаченого ст. 376 КК України.

Як і в праці А.Г. Мартіросяна, підсумком наукової розвідки Г.Є. Бершова стала пропозиція стосовно власного бачення ефективної кримінально-правової норми, передбаченої ст. 376 КК України. Він запропонував викласти її в такій редакції:

«Стаття 376. Втручання в діяльність судових органів.

1. Незаконний вплив на суддю, присяжного шляхом прохання, погроз, вказівок, критики їх діяльності в засобах масової інформації, не пов'язаної з її правовою оцінкою чи в інший спосіб з метою перешкоджання всебічному, повному та об'єктивному розгляду справи чи будь-якого звернення громадянина або службової особи, а так само вплив у зазначені способи на особу, яка зарахована до резерву на заміщення вакантних посад судді з метою перешкодити зайняттю нею такої посади або виконанню службових обов'язків на посаді судді, або добитися іншої її неправомірної поведінки на посаді судді, – карається штрафом до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.

2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені службовою особою шляхом зловживання своїм службовим становищем, – караються штрафом у розмірі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеження волі на строк до п'яти років» [17 с. 203].

Порівняно із чинною на той час редакцією ст. 376 КК України основна новизна цієї пропозиції полягає: в підтримці позиції щодо закріплення об'єктивності шляхом використання терміна «вплив»; наведенні переліку форм такого впливу на діяльність суду, який, проте, також залишається відкритим (невичерпним); визнанні потенційним потерпілим, окрім судді, також присяжного та особи, яка зарахована до резерву на заміщення вакантних посад судді тощо; розширеному тлумаченні мети як ознаки складу цього злочину тощо.

Проте жодна із цих праць не містить окремого комплексного розгляду питань про загальні підходи та особливості кваліфікації втручання в діяльність судових органів, відмежування такого складу від суміжних, не називає найбільш типові випадки кваліфікації діянь за ст. 376 КК України за сукупністю з іншими статтями КК України тощо.

З інтервалом у два роки (у 2015 р.) виходить дисертація, яка стосується проблематики кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів. Її автор, Є.О. Бунін, акцентує увагу на дослідженні таких питань: соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів; аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 376 КК України; кваліфікуючі ознаки; кваліфікація втручання в діяльність судових органів тощо [18].

Вже традиційно Є.О. Бунін пропонує власне бачення редакції ст. 376 КК України:

«Стаття 376. Вплив на суддю, присяжного чи народного засідателя.

1. Вплив на суддю, присяжного чи народного засідателя, вчинений у будь-якій спосіб, окрім передбачених статтями 377–379 цього Кодексу, з метою перешкодити виконанню обов'язків щодо здійснення правосуддя або добитися винесення неправосудного рішення, – карається ...

2. Та сама дія, якщо вона перешкодила запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинена службовою особою з використанням службового становища чи службових повноважень, або вчинена групою осіб за попередньою змовою, – карається» [18, с. 201].

Найважливішими новелами такої редакції є: спроба нормативно розмежувати цей злочин від суміжних злочинів проти правосуддя шляхом введення до диспозиції ч. 1 ст. 376 КК України конструкції – «в будь-якій спосіб, окрім передбачених статтями 377–379 цього Кодексу» (що зазвичай не дуже поширено у законодавчій практиці чинного КК України); пропозиція введення до ст. 376 КК України нової кваліфікуючої ознаки – «вчинення групою осіб за попередньою змовою».

Підсумовуючи нововведення, запропоновані у вищезазначених дисертаціях, можемо констатувати:

1) в проаналізованих дисертаціях майже всі питання, які стосуються проблеми відповідальності за втручання в діяльність судових органів за кримінальним правом України, отримали певне відображення (як загальні – соціальні, історичні, зарубіжний досвід, міжнародні стандарти, підстави криміналізації тощо, так і спеціальні – кваліфікація, покарання тощо);

2) усі вищеназвані дослідники зауважують недосконалість ст. 376 КК України;

3) усі три вищеназвані дослідники сходяться на тому, що більш вдалим (порівняно із чинною редакцією – «втручання в будь-якій формі в діяльність») є використання для позначення суспільно небезпечного діяння в ст. 376 КК України терміна «вплив» (А.Г. Мартіросян – «протиправний вплив»; Г.Є. Бершов – «незаконний вплив»; Є.О. Бунін – «вплив, вчинений у будь-який спосіб»);

4) усі пропонують розширити коло спеціальних потерпілих у складі такого злочину (А.Г. Мартіросян – «протиправний вплив на діяльність судді, народного засідателя чи присяжного»; Г.Є. Бершов – «вплив на суддю, присяжного <...>, а так само на особу, яка зарахована до резерву на заміщення вакантних посад судді»; Є.О. Бунін – «вплив на суддю, присяжного чи народного засідателя»);

5) усі сходяться на необхідності передбачення в ст. 376 КК України як обов'язкової ознаки мети злочину (А.Г. Мартіросян – «із метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення»; Г.Є. Бершов – «із метою перешкодження обґрунтованим і спрямованим довести ознаки суб'єктивної сторони вимагає знання і застосування всіх можливостей оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу, тактики проведення певних слідчих дій і методики розслідування кримінальних справ певних категорій. Відтак не слід застосовувати ознаки мети і мотиву в тих складах злочинів, де явної потреби в цьому немає [19, с. 60–61].

Оцінюючи кожен з одержаних результатів, повинні, однак, зауважити деякі моменти. Як стверджує М.І. Хавронюк, використання в КК України такої ознаки суб'єктивної сторони, як мета (а також мотив і спрямованість діяння), як обов'язкових ознак складу злочину, часто є недостатньо обґрунтованим і створює суттєві складнощі як для коментування кримінального закону, так і для його застосування. Встановлення мети і спрямованості діяння вимагає надзвичайного професіоналізму від органів дізнання, слідчих, прокурорів і суддів, оскільки за допомогою показань свідків, висновків експертів, речових доказів тощо переважно встановлюються лише певні об'єктивні фактичні дані, показання потерпілих є не в кожній справі, а показання підозрюваних, обвинувачених, підсудних часто є суперечливими і неправдивими. Загалом мистецтво довести ознаки суб'єктивної сторони вимагає знання і застосування всіх можливостей оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу, тактики проведення певних слідчих дій і методики розслідування кримінальних справ певних категорій. Відтак не слід застосовувати ознаки мети і мотиву в тих складах злочинів, де явної потреби в цьому немає [19, с. 60–61].

У даному аспекті слід навести і висновки Є.М. Блажівського за результатами проведеного ним комплексного дослідження на тему «Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України». Ним, зокрема, «пропонується уніфікувати виклад статей КК, які передбачають відповідальність за втручання в діяльність шляхом використання таких конструкцій: у назвах – «Втручання в здійснення відповідними особами своїх повноважень»; у диспозиціях – «Умисне вчинення незаконних дій, які унеможливають або істотно утруднюють виконання відповідними особами своїх службових повноважень»; – обґрунтовується, що вказівка на мету як обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони в складах втручання є зайвою. При запропонованому вище викладі диспозиції відповідних статей потреба в ній зникає» [20, с. 15].

Таким чином, є всі підстави зробити висновок, що попри належну увагу до проблеми відповідальності за втручання в діяльність судових органів у кримінально-правовій науці України, підстав вважати вирішеною цю проблему немає.

Стосовно дослідження питання відповідальності за втручання в діяльність судових органів за чинним КК РП, то ситуація наразі така. У польській правовій науці питання відповідальності за втручання в діяльність суду (арт. 232 КК РП – «Kto przemocą lub groźbą bezprawną wywiera wpływ na czynności urzędowe sądu» (хто шляхом насильства або незаконної погрози впливає на офіційні дії суду) або, як цей злочин скорочено називають польські правники, – *przemoc wobec sądu* – «за насильство щодо суду» – не отримали належного дослідження. Ці питання описано, насамперед, у коментарях до КК РП [21]. Проте такі коментарі є надто загальними. Наприклад, у найбільшому коментарі до КК РП за редакцією М. Мозгани питанням відповідальності за злочини проти правосуддя (розділ XXX, арт. 232 – 247 а (всього – 19 арт)) присвячено лише 29 сторінок [21, с. 641–669].

Монографічних польських наукових досліджень із питань відповідальності за втручання в діяльність суду нами не знайдено. Вдалося віднайти лише одну наукову статтю, присвячену саме цій проблемі [22].

Стосовно української кримінально-правової науки, то, як уже зазначалося, ми, на жаль, через брак аналізу зарубіжного досвіду кримінально-правової охорони діяльності судових органів від втручання в неї, зокрема, досвіду польського, не маємо можливості повною мірою використовувати наукові розробки закордонних науковців. Зауважимо із цього приводу, що Г.Є. Бершов, який вивчав зарубіжний досвід нормативної регламентації питань втручання в діяльність судових органів і присвятив цьому окремий підрозділ дисертації, зовсім не торкався польського законодавства.

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що проведення порівняльного аналізу проблем українського та польського законодавства, пов'язаних із

відповідальністю за втручання в діяльність судових органів, є актуальним і дасть змогу отримати нові знання, які допоможуть нам у пошуку ефективних кримінально-правових механізмів охорони діяльності судових органів від втручання в неї.

Список використаних джерел:

1. Ансель М. *Методологические проблемы сравнительного права* / М. Ансель // *Очерки сравнительного права (сборник)*. – М. : Прогресс, 1981. – 256 с.
2. Каменський Д.В. *Кримінальна відповідальність за податкові злочини за федеральним законодавством США* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Д.В. Каменський. – Київ, 2010. – 20 с.
3. Красницький І.В. *Кримінальна відповідальність як інститут кримінального права Франції та України* : порівняльний аналіз. Монографія / І.В. Красницький. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 232 с.
4. Красноголовець С.В. *Кримінальна відповідальність за порушення виборчих та референдних прав громадян в Україні та державах Центральної Європи (порівняльний аналіз на прикладі Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії)* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / С.В. Красноголовець. – Львів, 2009. – 20 с.
5. Крупко Д.І. *Відповідальність за хабарництво за кримінальним правом Німеччини, Швейцарії та України (порівняльно-правове дослідження)* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / Д.І. Крупко. – Київ, 2005. – 20 с.
6. Орловська Н.А. *Осудність та її види (порівняльний аналіз законодавства України та інших держав)* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія» / Н.А. Орловська. – Одеса, 2001. – 20 с.
7. Перепада О.В. *Кримінально-правові аспекти примирення між особою, яка вчинила злочин, та потерпілим (порівняльний аналіз законодавства України та ФРН)* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.В. Перепада. – Київ, 2003. – 18 с.
8. Савченко А.В. *Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.В. Савченко. – Київ, 2007. – 36 с.
9. Сахарук Т.В. *Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / Т.В. Сахарук. – Харків, 2006. – 20 с.
10. Хавронюк М.І. *Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи* : порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : Монографія. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.
11. Красницький І.В. *Порівняльний аналіз чи тлумачення законодавства зарубіжних держав українським правником?* / І.В. Красницький // *Проблеми порівняльного правознавства* : зб. тез наук. доп. III міжнар. наук. конф. «Компаративістські читання» / Львів. держ. ун-т внутр. справ, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Укр. асоц. порівнял. правознавства. – Львів ; К. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. – С. 85.
12. Яковлев А.М. *Методология сравнительного правоведения в области уголовного законодательства (проблемы типологии и методики)* / А.М. Яковлев // *ИГиП АН СССР*. – 1978. – С. 107–118.
13. Карний кодекс Республіки Польща. Переклад / Наукове редагування – д. ю. н., проф. Берзін П.С. Переклад : Бормецька Г.В. – Київ : ВАІТЕ, 2015. – 164 с. – (Парламентська бібліотека).
14. Маковецька Н.Є. *Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складів злочинів* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія» / Н.Є. Маковецька. – Львів, 2010. – 18 с.
15. Карп'юк М. В. *Насильницькі злочини проти власності за кримінальним правом України та Республіки Польща* : порівняльний аспект / М.В. Карп'юк ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л., 2016. – 22 с.
16. Мартіросян А.Г. *Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.Г. Мартіросян. – Київ, 2011. – 20 с.
17. Бершов Г.Є. *Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів* / Г.Є. Бершов / за заг. ред. О.М. Литвинова. – Х. : Ніка Нова, 2014. – 227 с.

18. Бунін Є.О. Втручання в діяльність судових органів за Кримінальним кодексом України: аналіз складу злочину та питання кваліфікації : дис. канд. юр. наук : 12.00.08 / Є.О. Бунін. – Харків, 2015. – 259 с.

19. Хавронюк М.І. Дещо про мету, мотив і спрямованість суспільно небезпечного діяння / М.І. Хавронюк // Життя і право. – 2004. – № 4. – С. 60–64.

20. Блажівський Є.М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Є.М. Блажівський. – Львів, 2010. – 22 с.

21. Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Mozgawa M. Kodeks karny. Komentarz // Magdalena Budyn-Kulik, Patrycja Kozłowska-Kalisz, Marek Kulik, Marek Mozgawa (redaktor naukowy) // Warszawa. – Wolters Kluwer SA. – 2015. – 924 с.

22. Ryszard A. Stefański. Przestępstwo wywierania wpływu na czynności sądu – art. 232 k.k. / Ryszard A. Stefański // Prokuratura i Prawo. – 2002. – № 2. – S. 7–16.

КУЛИК К. Д.,
асистент кафедри криминології
та кримінально-виконавчого права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.9(477:343.54)

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ РОЗБЕЩЕННЮ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

У статті визначено головні напрями спеціально-криминологічного запобігання розбещенню неповнолітніх в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду протидії цьому явищу. Запропонована система таких заходів на етапах криминологічної профілактики, відвернення та припинення.

Ключові слова: розбещення неповнолітніх, розпусні дії, запобігання, спеціально-криминологічне запобігання, криминологічна профілактика, відвернення, припинення.

В статье определены главные направления специально-криминологического предупреждения развращения несовершеннолетних в Украине с учетом зарубежного опыта противодействия этому явлению. Предложена система таких мероприятий на этапах криминологической профилактики, предотвращения и прекращения.

Ключевые слова: развращение несовершеннолетних, развратные действия, предупреждение, специально-криминологическое предупреждение, криминологическая профилактика, предотвращение, прекращение.

The article defines the main directions specific criminological preventing the corruption of minors in Ukraine on the basis of international experience combating this phenomenon. The system of measures on the stages of criminological warning, prevention and cessation has been proposed.

Key words: corruption of minors, indecent assault, prevention, specially-criminological prevention, criminological prevention, prevention, termination.

Вступ. Запобігання злочинності є одним із головних завдань криминологічної науки. Питання запобігання розбещенню неповнолітніх у вітчизняній науці ще не було предметом детального аналізу, а розглядалося лише у контексті розробки заходів протидії злочинам проти статеві свободи та статеві недоторканості. Але через те, що досліджувані злочини мають свою власну специфічну систему детермінант, цих заходів недостатньо для ефективного запобігання розбещенню

